

Retro výstava Stáří – čas zralosti, Moudrosti a vzpomínek se koná v liberecké Plaze

10. 10. 2013 12:57

Až do neděle 20. října je v prvním patře Nákupní galerie PLAZA v Liberci k vidění unikátní výstava, která v těch dříve narozených vyvolá vzpomínky a těm mladším může pomoci pochopit...

Jádro výstavy, kterou zaštitila krajská radní pro školství Alena Losová, tvoří:

- velkoplošné koláže, které formou umělecké zkratky zachycují historii od 40. do 80. let minulého století
- dvě burčující instalace upozorňující na současné existenční problémy mnoha starých lidí (a nakonec nejen jich...)
- expozice dětských hraček od 40. do 70. let, která ilustruje dětský svět těch, kteří v té době byli dětmi a samozřejmě osloví i ty, kteří byli v té době mladými rodiči

Výstava reaguje na žhavý problém současnosti.

Říká se, že společnost se pozná podle toho, jak se chová ke svým slabým a nemocným. Pečuje o ně s porozuměním nebo je nechá v džungli zemřít? Naše džungle dostala podobu lhostejnosti k cizímu strachu, bolesti, pocitu zimy, úzkosti. Má podobu prostorů pod mosty, chodníků, autobusových zastávek, parků a improvizovaných lesních přístřešků. Mezi lidmi bez domova je mnoho starých lidí, které na dno společnosti přivedla souhra okolností, tragických náhod a životních tragédií. Další živoří na hranici bídy a přitom se snaží ještě z toho mála, co mají, pomoci rodinám svých dětí, které se ocitly bez práce a tím i bez prostředků. Spousta

mladých by dnes nemohla studovat, kdyby jim na studium nepřispívali prarodiče.

Někteří naši politici vytvářejí dlouhodobě přesvědčení, že ne soustavně promrhávané miliony a miliardy, ale důchody vyplácené našim důchodcům jsou příčinou naší bídné ekonomické situace. **Důchodci se tak stávají oceňovanou skupinou, lidmi druhé kategorie**, která údajně „projídá šťastnou budoucnost“ generace svých dětí a vnuků. **Stávají se také cílem verbálních i neverbálních útoků** mladých i starších lidí, kteří si na nich vybíjejí frustraci z vlastní úzkosti nebo neschopnosti se prosadit. **Bídní tak ubližují těm ještě bídnějším – a to je velmi špatné.**

V působivém televizním filmu Norimberk říká vězeňský psycholog hlavnímu žalobci: **„Podstatou zla je nedostatek empatie – neschopnost pochopení a soucitu.“**

Pokusili jsme se tedy na ZŠ Vrchlického v Liberci vymyslet projekt, který by přiblížil mladým lidem to, co prožili jejich prarodiče a jejich vrstevníci, co je lidsky formovalo. Tak vznikl nápad vytvořit velkoplošné koláže, které by zachycovaly novodobé dějiny, jak je prožívala generace dnešních prarodičů a praprarodičů.

Panel „Čas válečných hrůz“ zachycuje období od nástupu nacismu k moci, přes utrpení válečných let až po osvobození Berlína a Prahy a tragickou dohru, jakou se staly atomové výbuchy v Hirošimě a Nagasaki. Černobílé reprodukce podtrhují strašidelnou techničnost a nelidskost nacismu, i pocit beznaděje. Kontrast tvoří barevné německé dětské pohlednice. Pro své děti chtěli nacisté vybudovat dokonale krásný svět, přitom zničili svět mnoha jiných dětí a nakonec i svět těch vlastních. Také na pohlednicích se objevují motivy mocenské ideologie i ozvěny války (chlapci si hrají na vojáky; holčička v noční košilce dává pusku na dobrou noc tatínkovi na obrázku, je v uniformě, tedy zřejmě kdesi na frontě; další holčička skládá teplé ponožky do kufru, asi na frontu někomu z blízkých...).

Panel „Čas budovatelského nadšení“ zachycuje dobu od Února 48. Jeho hlavní obsah tvoří reprodukce dobových plakátů, které by svým naivním provedením byly až směšné, kdyby tato doba nepřinesla tolika lidem místo svobody utrpení. Hlavními tématy jsou kolektivizace, zvyšování pracovních výkonů, ale i boj se zahraničním nebo vnitřním „nepřítelem“. Plakáty jsou doplněné fotografiemi z „rodinného alba“, neboť i na pozadí nejtěžších hrůz, jde život nějak dál... Fotografie připomínají brigády na pomoc našemu zemědělství, politická školení, ale i svatby, narození dětí, odborářské rekreace, typicky vytahané tepláky... V dolní části opřený portrét Stalina připomíná přelomové odhalení a svržení „kultu osobnosti“.

Panel „Čas revolty a touhy po svobodě“ má podobu „Lennonovy zdi“, kterou vytvořily žákyně 8. a 9. tříd ZŠ Vrchlického. Do této zdi jsou na jedné straně vsazeny fotografie z války ve Vietnamu i z protiválečných demonstrací, které se staly hlavním impulzem k masivní vlně mírového hnutí, jehož byl John Lennon významnou osobností. Jedinečnou kulturu hippies symbolizují nápisy, květiny a především velký odzbrojovací znak, asi nejtypičtější symbol 60. let. Na druhé straně vystupují z dvoumetrové zdi reprodukce záběrů ze srpna roku 1968 včetně legendárního tanku na Benešově náměstí v Liberci.

Panel „Čas tvrdé normalizace“ upoutá opět reprodukcemi politických plakátů. Plakáty ze 70. let mají na rozdíl od plakátů z 50. let už svůj styl. Socialistický realismus dosáhl svého vrcholu, přesto působí v podstatě nudně a formálně, stejně jako se formálně oslavovala všechny ta výročí v průběhu roku: Vítězný únor, 8. březen, 1. máj, 9. květen, Slovenské národní povstání, Velká říjnová socialistická revoluce... Protipól oficiálním vzorům na plakátech (stylizovaným hrdinům práce, Juliu Fučíkovi či Fidelovi Castrovi) tvoří fotografie tehdejších skutečných idolů – především zahraničních herců a hereček. Na panelu nechybí Alain Delon, Paul Belmondo, Paul Newman, Robert Redford, Winnetou, Angelika, Fantomas ani „čtyři z tanku a pes“ nebo jediný tehdejší emigrant ze západu na východ herec a zpěvák Dean Reed.

Panel „Pozvolné uvolňování“ má tři roviny. V podkladu jsou reprodukce tehdejších politiků (Leonid Brežněv, Gustav Husák, Jásir Arafat, Milouš Jakeš, Michail Gorbačov), včetně typických objímajících se dvojic a také reprodukce typického fenoménu, jakým byla fronta na cokoli (zde zastoupená především frontou před Leninovým mauzoleem a frontami před Tuzexem. Tehdejší život glosují stále aktuální Renčínovy vtipy (nakonec dělat si ze všeho, jak říkával Jan Werich, srandu – bylo národním sportem). Panel doplňují reprodukce bankovek, které byly v 80. letech v platnosti, a tuzexových bonů. (Touha mít se lépe, mít věci z Tuzexu, mít se jako na západě se stalo hlavní touhou tehdejších mladých lidí, zatímco ti starší se dokázali znepřátelit kvůli padesátikoruně, kterou druhý dostal přidanou k platu...) Panel končí reprodukcemi z Listopadu 89. Jedné z nich dominuje transparent ŠANCE PRO 15 MILIONŮ.

Historickou část doplňují typické hračky a školní pomůcky. Přestože prostor 5 vitrín o 4 patrech vyžadoval, stejně jako panely velmi uvážlivý výběr, podařilo se nám do nich umístit většinu typických předmětů – od miniaturních figurek vojáčků, dřevěných figurek, celuloidové panenky a dřevěného penálu ze 40. let, přes typické dřevěné kostky, panenky, „plyšáky“, plechová autíčka, plastové stavebnice, klukovský prak i hliněné kuličky-cvrnkačky, až po části pokojíčků pro panenky, starý slabikář, počítací, piják, holčičí památníček, žákovskou knížku, ruský „bukvar“, matrjošky a řadu dalších předmětů. Výstavu doplňuje ukázka nových, „nestárnoucích“ igráčků, které zapůjčila společnost Efko, a soutěž o igráčky.

Současnost evokují dvě instalace. První je „člověk orvaný životem a tísněný současnou situací“ – je to figura v životní velikosti, jejíž kostra je obalená balicím papírem a převázaná

křížem krážem rezným provazem. Těžce před sebou tlačí skutečný nákupní vozík s jednou houskou a krabicí nejlevnějšího mléka. Hlavním textem v instalaci je soubor myšlenek současného papeže Františka, jehož stěžejní myšlenky zní:

„... V centru ekonomického systému musejí být muži a ženy, nikoliv peníze. Člověk není jedním z politických faktorů, ani odepsatelnou nebo „odpadovou položkou“. Účelem ekonomiky a politiky je služba lidem, počínaje těmi nejslabšími a nejchudšími (...) Každý člověk musí mít možnost uživit rodinu, vychovat děti a rozvíjet své lidské schopnosti. To je zásadní věc. Bez této vize nemá ekonomická aktivita smysl. (...) Peníze a další politické a hospodářské nástroje musí sloužit, nikoli vládnout.“

Instalaci doplňuje několik náhodně vybraných příkladů nehospodárnosti na celostátní i evropské úrovni.

Druhá instalace představuje současný život značné části důchodců, který se skládá ze zoufalé snahy pořídit si z malého důchodu alespoň základní životní potřeby a z naštvanosti, kterou zažívají při zprávách, jak diametrálně odlišné jsou jejich příjmy od příjmů těch, kteří rozhodují o jejich osudu a kteří díky tomu nemůžou jejich situaci vůbec rozumět. To se týká i lidí, kteří měli spravovat tento stát a ve svých funkcích neobstáli (příklady tzv. zlatých padáků). Pozn.: Průměrný důchod u mužů činil sice v červnu tohoto roku 12.129 Kč a u žen 10.948 Kč, mnohé důchody se ale pohybují výrazně níž a výjimkou nejsou ani důchody v rozmezí 5.000 Kč – 6.000 Kč měsíčně. Životní minimum je pro letošní rok stanoveno na 3.410 Kč. „Důchodci“ v reálném oblečení sedí v instalaci u stolu s hromadou reklamních letáků, v otevřené kóji, která je do výše dvou metrů celá vylepená reklamními letáky.

Výstavu doplňuje panel s Modlitbou ve stáří sv. Františka Saleského, která přibližuje čtenáři všechny úzkosti stáří, o kterých se jinak tak otevřeně nemluví:

„... Nauč mne, abych dovedl mlčky snášet své nemoci a obtíže. Přibývá jich a chuť hovořit o nich roste rok od roku. Netroufám si prosit, abys mi dal dar s radostí poslouchat druhé, když líčí své nemoci, ale nauč mě trpělivě je snášet. Také se neodvažuji prosit o lepší paměť – ale jen o trochu větší skromnost a menší jistotu, když se má paměť neshoduje s jejich pamětí. (...) Mám vrásky a šedivé vlasy. Nechci si stěžovat, ale Tobě, Pane, to říkám – bojím se stáří. Je mi tak, jako bych se musel rozloučit. (...) Pociťuji, jak den ze dne ztrácím sílu a přicházím o bývalou krásu. Byl jsem pyšný na to, že se stále ještě mohu měřit s mladými. Teď cítím a uznávám, že již toho nejsem schopen. Byl bych směšný, kdybych se o to pokoušel. Dej mému srdci sílu, abych život přijal tak, jak jej Ty řídíš. Ne mrzoutsky, ne lítostivě se skleslou náladou, ne jako odcházející, ale jako vděčný a připravený ke všemu, k čemu mě Ty ještě povoláš. A k tomu mi dej všechnu sílu srdce. Amen.“

Výstava je součástí rozsáhlého projektu „Stáří – čas zralosti, moudrosti a vzpomínek“, který si klade za cíl směřovat pozornost mladých lidí k mezigeneračnímu porozumění, toleranci a solidaritě.

Záštitu projektu poskytla paní Aleny Losová, dipl. um., členka rady Libereckého kraje, pověřená řízením rezortu školství, mládeže a zaměstnanosti a podpořen byl z Fondu pro podporu a rozvoj vzdělávání Statutárního města Liberec a z Dotačního fondu Libereckého kraje.

Projekt navazuje na desetiletou tradici prosociálních projektů, které vytváříme a ověřujeme na ZŠ Vrchlického a jejichž cílem je, aby se žáci naučili vnímat lidi jako jedince s vlastní osobností, vlastním osudem, myšlenkami, sny a dovednostmi – a tak se stali imunními vůči „škatulkování“ a „cejchování“, které je základem šikany i xenofobie (nedůvěře, strachu, odporu a nepřátelství vůči všemu cizímu).

Vybrané výkresy na téma 'Mladá a stará tvář', které tvořili v rámci projektu žáci všech tříd druhého stupně, jsou rovněž součástí výstavy. Žáci si při tvorbě uvědomovali, že každý starý člověk byl kdysi mladý a každý mladý jednou zestárne. Všimli si, jak život a životní styl mění lidské rysy a uvědomovali si, že bude záležet na nich, jestli jejich tvář bude jednou laskavá nebo trpká, ušlechtilá nebo vyžilá.

Dalším úkolem žáků druhého stupně bylo zeptat se prarodičů na zážitky z dětství a napsat o nich slohovou práci. Vzniklo mnoho skutečně zajímavých vyprávění. Jak chodili denně několik kilometrů pěšky do školy, jak museli pečovat o sourozence, pomáhat doma s hospodářstvím, jak měli třeba jen jednu jedinou panenku na hraní, ale také jaké tropili lumpárny, jak se bavili, jak si hráli... a to nás inspirovalo k realizaci květnového Zábavného RETRO ODPOLEDNE pro prarodiče, rodiče a děti ke Dni rodin v Nákupním centru Plaza, jehož součástí byly ukázky toho, jak si hrály děti před tím, než domácnosti zabydly počítače. Děti si mohly zaskákat panáka, zahrát karty, složit papírovou vlaštovku nebo parníček, vystříhat dečku z papíru, složit hrad z kostek, složit pohádkový obrázek z kostek, vymalovat omalovánku, vystříhnout papírovou panenku i s oblečením nebo složit některý z celé řady hlavolamů.

Žáci vyšších tříd se podíleli také na tvorbě instalací, vytvořili dvoumetrovou koláž na téma koloběhu života (život člověka od dětství až po hrob ve vztahu s ročním obdobím a životem stromu) a vytvářeli portréty idolů 60.–80. let. Na výstavě je k vidění její ztvárnění Marilyn Monroe, Elvise Presleyho, Johna Lennona a Michaela Jacksona ve stylu tehdy (a znovu) moderního pop-artu.

Za důležitou součást mezilidských vztahů považujeme schopnost dát si najevo svůj zájem, říct si, že se máme rádi. V rámci projektu “Děti učí děti klíčovými aktivitami”, který podpořil Fond pro podporu a rozvoj vzdělávání Statutárního města Liberec **žáci ZŠ Vrchlického učili na letošní Bambiriádě dětské návštěvníky vyrábět práníčka pro dědečky a babičky. Práníčka vyráběli také všichni žáci školy pro své prarodiče k Mezinárodnímu dni seniorů, který připadá na 1. října, a pro účastníky příjemného odpoledne k zahájení výstavy v liberecké Plaze.**

Zahájení výstavy se neslo rovněž v mezigeneračním duchu – zazpívaly na něm dvě generace zpěváků – sboreček žáků z prvního stupně „Vrchlická nota“ a „Šedinky“ z Domova pro seniory ve Vratislavicích nad Nisou. Odpoledne skončilo spontánně společným zpíváním všech zpěváků, velkých i malých – a přidalo se i mnoho lidí z publika. Bylo to velmi milé a příjemné. A příjemné bylo i poznání, že lidové písničky jako „Okolo Hradce“... jsou stále živé a hned tak nezaniknou, protože je znají a umí zpívat i ti nejmenší...

Ověřili jsme si, že téma přibližující žákům generaci jejich prarodičů žáky zajímá a že chtějí přispět v rámci svých sil k tomu, aby se na starší lidi pohlíželo jako na plnohodnotné bytosti. Projekt proto bude pokračovat vyhlášením stejnojmenné celokrajské výtvarné a literární soutěže „Stáří – čas zralosti, moudrosti a vzpomínek“. Liberecký kraj bude spoluvyhlašovatelem soutěže.

Budeme Vám moc vděční, když nám pomůžete šířit myšlenky mezigeneračního pochopení a solidarity.

9. 10. 2013

Dája Spalková

autorka výstavy a vedoucí projektu

daja.spalkova@email.cz

Tel.: 483 704 126